

تأثیر نرم افزارهای تلفن همراه بر هویت

دینی کاربران

مؤلف:

سیده سیما امیری

سرشناسه: امیری، سیده سیما، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: تأثیر نرم افزارهای تلفن همراه بر هویت دینی کاربران / مولف سیده سیما امیری.

مشخصات نشر: تهران - اندیشگان - ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۱۷۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۱۰-۵۷-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: تلفن همراه - جنبه‌های اخلاقی

موضوع: فضای مجازی - جنبه‌های مذهبی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ الف۹الف/HE۹۷۱۵

رده بندی دی.بی.: ۳۰۱/۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۸۴۶۰۰

انتشارات اندیشگان / حمایت مالی کانون همیاری نور آفرینش

تأثیر نرم افزارهای تلفن همراه بر هویت دینی کاربران

سیده سیما امیری

ناظر فنی: صدیقه طلایی

صفحه آرا: معین دلاوری

گرافیکست: علی عشقی

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۴۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر است.

آدرس: تهران - میدان انقلاب اسلامی - خیابان کارگر شمالی بالاتر از نصرت - پلاک ۱۱۴۶

تلفن: ۶۶۵۶۹۸۹۱ و ۶۶۹۳۱۶۶۹ دورنگار: ۸۹۷۸۴۵۵۸

وب سایت: www.hamyari.co

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار.....
۱۲	مقدمه.....
۱۸	اینترنت.....
۱۹	دوره پیش از اینترنت.....
۲۱	اینترنت.....
۲۲	تاریخچه اینترنت در جهان.....
۲۶	تاریخچه اینترنت در ایران.....
۲۷	رسانه.....
۲۸	رسانه‌های نوین.....
۲۹	ویژگیهای رسانه‌های نوین.....
۳۱	پیامدهای اینترنت و فضای مجازی.....
۳۴	رسانه‌های اجتماعی.....
۳۵	ویژگی‌های رسانه‌های اجتماعی.....
۳۶	تاریخچه موبایل از ابتدا تا اکنون.....
۳۷	اولین شبکه تلفن متحرک (NMT).....
۴۲	پست صوتی.....
۴۳	پیام کوتاه.....
۴۳	نمایشگر CLIP.....
۴۳	انتقال مکالمه.....
۴۴	سامانه جامع خدمات همراه اول.....
۴۴	تماس بان.....
۴۴	چتر اضطراری.....
۴۵	جیرینگ.....
۴۵	کلمه عبور یکبار مصرف VASL Sim-Based OTP.....
۴۶	محدودیت مکالمه.....
۴۶	فکس و دیتا.....
۴۶	سرویس شماره گیری ثابت.....

۴۶	رومینگ بین الملل
۴۷	سرویس کلید همراه
۴۸	تعریف تلگرام
۴۹	چه کسانی پشت تلگرام هستند؟
۴۹	آنها چگونه پول درمی آورند؟
۵۰	تلگرام کی متولد شد؟
۵۱	نگاه کلی به برنامه پیام رسان تلگرام
۵۳	امنیت تلگرام
۵۳	معموره های تلگرام
۵۳	تلگرام و خطرات آن
۵۴	راهکارهایی برای محافظت از اطلاعات شخصی در تلگرام
۵۵	تلگرام
۵۵	پروانه
۵۶	امنیت
۵۶	تلگرام در ایران
۵۶	امکانات
۵۷	نقدهایی بر تلگرام
۵۸	کانال های تلگرام
۵۹	کانال های تلگرام برای چه کسانی مناسب است؟
۶۰	رسانه ها
۶۰	مذهبی ها
۶۹	حرکت زیرپوستی تلگرام در ترویج محتوای مستهجن
۶۹	چند درصد کاربران تلگرام ایرانی اند؟
۷۳	واتس آپ
۷۳	کارکرد
۷۳	شکسته شدن رکورد جهانی
۷۳	خریداری توسط شرکت فیسبوک
۷۴	واتس آپ به زبان فارسی
۷۴	واتس آپ WhatsApp چیست و تاریخچه تولید واتس آپ؟
۷۵	کارکرد واتس آپ چگونه است؟

۷۵	شکسته شدن رکورد جهانی توسط واتس آپ
۷۵	اینستاگرام
۷۶	وایبر
۷۷	تاریخچه
۷۸	قابلیت ها و امکانات
۷۸	زبان ها و بومی سازی
۷۸	شرکت
۷۹	معرفی شبکه اجتماعی لاین
۸۰	تغییرات لاین
۸۳	تأثیر شبکه های اجتماعی وایبر، تانگو، واتس آپ، لاین، وی چت و... بر مغز
۸۹	لفظ دین
۸۹	تعریف لغوی دین
۹۵	اسلام
۹۵	اسلام دین جهانی و همگانی
۹۵	روش پیامبران در بکارگیری رسانه ها برای ترویج دین
۹۷	مفهوم امامت
۹۷	شرایط و اوصاف امامت
۹۸	وجوب اطاعت امام
۹۸	امامت خاصه
۱۰۰	تاریخچه شکل گیری مذهب در ایران
۱۰۶	دین در جامعه ایران
۱۰۷	دین در دایره رسانه های فراگیر
۱۰۸	مفهوم هویت
۱۰۹	هویت دینی
۱۰۹	اهمیت و ضرورت بحث هویت دینی
۱۱۰	هویت دینی بهترین هویت
۱۱۲	مهم ترین آثار هویت دینی
۱۱۴	بحران هویت
۱۱۶	فضای مجازی و هویت
۱۲۱	بحران هویت در فضای مجازی شبکه های اجتماعی

۱۳۵	فضای مجازی و بحران هویت در ایران
۱۳۷	هویت ملی و هویت قومی
۱۳۱	هویت فرهنگی
۱۳۴	هویت اجتماعی
۱۳۷	نظریه کاشت
۱۳۸	نظریه استفاده و خشنودی
۱۴۰	نظریه ساخت یابی گیدنز
۱۴۱	نظریه ایز زایی اسکات لش
۱۴۲	نظریه هویت گیدنز
۱۴۳	استوارت هال و هویت
۱۵۱	هویت در جامعه شبکه ای
۱۵۱	هویت در دنیای مجازی
۱۵۵	نظریه هویت اجتماعی جینز
۱۶۰	نتیجه گیری
۱۶۰	راهکار
۱۶۲	منابع و مأخذ

پیشگفتار

بی‌تردید امروزه رسانه‌های جمعی و خصوصاً شبکه‌های اجتماعی نقش بی‌بدیلی در اثرگذاری بر افکار، ادراکات، نگرشها و نیز رفتارهای افراد جامعه دارند. در این میان قشر نوجوان و جوان بیشتر تحت تأثیر رسانه‌ها می‌باشند و پیام‌ها و برنامه‌های رسانه‌ای می‌توانند در شکل دهی الگوهای رفتاری مطلوب و یا نامطلوب در نزد این دسته از جمعیت جوان کشور نقش بسزایی داشته باشند.

در این بین بررسی تأثیر این نرم افزارها (تلگرام) بر هویت دینی کاربران اهمیت بیشتری دارد چراکه می‌تواند باعث دگرگونی در میزان التزام کاربران به ابعاد و نشانه‌های هویت دینی و نیز تغییر در ساحت معرفتی، اعتقادی، ارزشی، سلیقه‌ها و نگرش‌های کاربران شود. از این رو مطالب حاضر تلاش می‌کند با ارائه تصویری واقع بینانه از آثار نرم افزارهای تلفن همراه (تلگرام) و همچنین نیاز و کارهای تأثیرگذاری میزان مصرف شبکه اجتماعی (تلگرام) بر میزان التزام به ابعاد رسانه‌های دینداری به صورت جداگانه در بین کاربران همت گمارده و اهمیت کار پژوهش را بر این زمینه را بیش از پیش نمایان می‌کند.

سیده سیما امیری

مقدمه

جوامع مختلف تحت تاثیر تحولات بسیار عظیم علمی - تکنولوژیک به سمت جامعه اطلاعاتی یا جامعه شبکه‌ای در حال حرکت اند. جامعه شبکه‌ای، جامعه‌ای است که ساختار آن، متأثر از فناوری است. شبکه‌های اجتماعی مجازی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران با گستره وسیع جغرافیایی در درون مرزهای ملی، تبدیل شدن به یک ارتباط خصوصی و شخصی به وسیله‌ای بی بدیل در عرصه ارتباطات تبدیل شده اند. شبکه‌های مجازی که بخشی از محیط اینترنت را تشکیل می‌دهند با به دست دادن امکان به اشتراک‌گذاری نوشته، فیلم، عکس، موسیقی و... فضایی را برای تعامل بین انسان‌ها به وجود آورده‌اند. فضای که در آن کاربران به گفتگو در مورد مطالب مورد علاقه‌شان می‌پردازند. این شبکه‌ها، امکان شکل‌گیری اجتماعات جدید کاربران را فراهم می‌کنند این قابلیت که یک جوان بتواند با متار خود در کشورهای دیگر جهان ارتباط برقرار کند باعث شده که این شبکه‌ها به مدتی تبدیل شود که در آن ایده‌های جدید معرفی و درباره‌ی آن‌ها بحث شود.^۱ بیش از همه شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، امروزه با استقبال فراوانی از سوی جوانان مواجه شده و آن‌ها، بخش قابل توجهی از اوقات فراغت خود را در این شبکه‌ها سپری می‌کنند. در ایران در چند سال اخیر بسیاری از جوانان به خاطر متنوع بودن فضای این شبکه‌ها در برقراری ارتباط، تبادل آراء، افکات و نبود عرصه عمومی در ایران عضو این شبکه‌های اجتماعی شده‌اند.^۲

در عصر جهانی شدن وب‌ظهور فناوری‌های نوین ارتباطی، فضایی مجازی در کنار فضای واقعی ایجاد شده که این دو، تأثیر متقابلی بر یکدیگر دارند که مفهوم بحران هویت ناشی از شرایط جدید فضای دو جهانی شدن دوره کنونی است.

بیست سال است که تلفن همراه وارد زندگی خانواده‌های ایرانی شده است، حضور این ابزار تأثیر بسیاری در تغییر سبک زندگی خانواده‌ها داشته است؛ گویی پیشرفت بسیار سریع نحوه استفاده از تلفن همراه امکان برنامه‌ریزی صحیح مبتنی بر سن و جایگاه اعضای خانواده را در استفاده از آن از متولیان گرفته است. از سوی دیگر ایجاد روزبه‌روز اپلیکیشن‌ها و نرم‌افزارهای مختلف ارتباط‌گیری و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر سیستم عامل تلفن‌های همراه، وابستگی افراد را به این ابزار بیشتر از گذشته کرده است؛ به‌طوری‌که نقش بدون جایگزین تلفن‌های همراه در زندگی اعضای خانواده امروزه بیش از هر زمان دیگری مشاهده می‌شود و با توجه به پیشرفت تکنولوژی، وابستگی بیشتری نیز قابل پیش‌بینی است.^۱

یکی از اتفاقات مهم در پایان هزاره دوم، ظهور فناوری‌های ارتباطی است که برجسته‌ترین آن اینترنت و شبکه‌های اجتماعی است. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی، اصلی‌ترین عوامل تشکیل دهنده فضای مجازی، شناخته می‌شوند. شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از مهمترین ابزارها، پتانسیل‌ها و امکانات خود تأثیرات عمیقی بر جنبه‌های اجتماعی کاربران در جوامع گوناگون می‌گذارد. آن‌چنان که مطرح است، هویت در درون هر جامعه‌ای از عوامل ثبات و همبستگی است و ایجاد مختلف شخصی، اجتماعی، ملی و دینی تأثیرات زیادی در دوام و بقا و استمرار جامعه دارد. در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی نوعی از بحران هویت را در میل طیف گسترده‌ای از جوانان به‌وجود آورده است. بحران هویت در زمینه‌های فردی ناهمگونی‌های هویتی را سبب شده و به‌نحوی تعادل اجتماعی را متأثر کرده است. در مورد این‌که چگونه بحران هویت در سطح فردی ناشی از فضای مجازی شکل می‌گیرد، با توجه به نظریه دو جهانی شدن در کنار هویت واقعی افراد، می‌توان از هویت‌های مجازی سخن گفت که هر شخصی که با محیط‌های اجتماعی و مجازی ارتباط دارد، می‌تواند آن را داشته باشد. اگرچه هویت مجازی، هویت ساختگی تلقی می‌شود، بعضی اوقات نیز ممکن است هویت واقعی یا مثل

آن باشد. بحران هویت مجازی هنگامی رخ می‌دهد که فرد به واسطه امکان تغییر در هویت واقعی در فضای مجازی با معانی و هویت جدیدی رو به رو شود که ساخته خود اوست و همزمان در کنار هویت واقعی قرار می‌گیرد و در صورتی که این دو هویت از یکدیگر فاصله زیادی داشته باشند، به خصوص که فرد بتواند به واسطه هویت مجازی برخی اعمال خلاف هنجار اجتماعی را انجام دهد، بحران هویت مجازی شکل می‌گیرد. لذا با توجه به افزایش استفاده جوانان ایرانی از شبکه‌های اجتماعی مجازی به عنوان پرجانیت‌ترین و پرتعدادترین گروه نسلی ایران و افزایش ورود بی‌رویه آنان به فضاهای مجازی، قطعاً آسیب‌های زیادی از جمله بحران‌های هویتی را به همراه خواهد داشت. تغییرات اجتماعی، زمینه‌های ناشی از تحولات ساختاری و جمعیتی در کنار تغییرات ناشی از آثار معنایی مطرح شده در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، وضعیتی قابل تأمل از بحران هویت اجتماعی را بدید آورده است بنابراین به نظر می‌رسد با توجه به فرایند جهانی‌شدن و مواجهه شدیدی نسلی تراکم جوان ایرانی با فضای مجازی و نیز به لحاظ قراردادن در دوره تاریخی خاص از «گذار» امروزه جامعه ایران، علاوه بر بحران هویت دوره تاریخی صنعتی، بحران‌های هویتی دوره پسا صنعتی و فضای مجازی را نیز تجربه می‌کند و از آنجا که دین به منزله پدیده‌ای بسیار مهمترین رکن هویت فرهنگی و اجتماعی در جامعه در حال گذار ایران است به نظر می‌رسد بررسی عواقب این مواجهه در ایجاد بحران‌های دینی یکی از ضروری‌ترین مباحثی باشد که باید بدان پرداخت. لذا با توجه به اینکه فضای مجازی دنیای وسیع و پیچیده‌ای است که شامل افراد مختلف با گرایش‌ها، باورها و اعتقادات دینی گوناگون در آن زندگی می‌کنند که می‌توانند نقش مهمی در شکل دهی به هویت دینی جوانان داشته باشند و نیز برخی شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر تلفن همراه پرمخاطب همچون تلگرام که با عضو گیری‌های رایگان و امکانات تعاملی قابل توجه برای کاربران جزء پرمخاطب‌ترین شبکه‌های اجتماعی است که تأثیرات آن بر متحول ساختن ارزش‌های اجتماعی و دگرگونی گسترده در شیوه‌های شکل گیری هویت دینی افراد و گروه‌ها به ویژه جوانان بر کسی پوشیده نیست بنابراین در کتاب حاضر به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی بر هویت دینی کاربران می‌پردازیم.

امروزه گسترش فن آوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، چون نرم افزارهای تلفن همراه (تلگرام)، بخشی از فرایند اجتناب ناپذیر جهانی شدن دانسته می‌شود، در شرایط کنونی پیامدهای فرهنگی و اجتماعی این فن آوری‌ها توجه عالمان اجتماعی را به خود جلب کرده است. از آن جا که فن آوری خنثی نبوده و معمولاً به همراه خود، ارزش‌ها و هنجارهای خاص را به جامعه کاربر تحمیل می‌کند، بنابراین، هر کدام از فن آوری‌های ارتباطی، در زمان پیدایش خود، در یک فرایند تعاملی، تاثیرهای متفاوتی در جوامع انسانی داشته و باعث شکل‌گیری ساختارهای اجتماعی جدیدی شده و نیز از ساختارهای اجتماعی، آن خود تاثیر پذیرفته است.^۱

همانطور که گفت شد در حال حاضر جمعیت جوان و نوجوان کشور به عنوان پرتعدادترین قشر جامعه، بیشترین تعداد کاربران شبکه‌های اجتماعی و بویژه شبکه اجتماعی تلگرام می‌باشند که به نفع و زیان، رسد مسئله بحران هویت دینی یکی از مهمترین مسائلی است که در این میان می‌تواند بیشترین آسیب را به این گروه سنی وارد نماید. لذا با توجه به ضرورت پرداختن به این مسله در این کتاب به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی بر هویت دینی کاربران می‌پردازیم. در واقع «نقش آموزا» یکی از مهمترین اقشاری هستند که به دلیل خصوصیات مربوط به این دوره بیشتر از سایرین را از این رسانه‌های نوین دیجیتالی پذیرا خواهند شد، لذا مطالعه و تحقیق در مورد تاثیر فن آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی از جمله شبکه اجتماعی تلگرام و نقش آن بر هویت دینی امری مهم و ضروری قلمداد می‌شود.

با توجه به گسترش روز افزون فناوری ارتباطات و اطلاعات و نیز ضرورت توجه به آثار و پیامدهای شبکه اجتماعی تلگرام در پابندی کاربران جوان بویژه در مقطع تحصیلی دبیرستان به مناسک دینی و شکل‌گیری هویت دینی در آنان در این سنین، بنابراین می‌توان با توجه به اهمیت این موضوع از نتایج و دستاوردهای این کتاب در جهت برنامه ریزی و سیاستگذاری به منظور تثبیت هویت دینی و حل بحران‌های هویتی توسط

دستگاههای ذیربط بویژه وزارت خانه های؛ آموزش و پرورش، ورزش و جوانان، فرهنگ و ارشاد اسلامی، حوزه های علمیه، سازمان تبلیغات اسلامی، شورای عالی فضای مجازی، رسانه ملی و نیز سایر نهادهای متولی برنامه ریزی در امور دینی جوانان بهره برداری نمود.

تعاریف

در این کتاب تفاوت در نیازها، اهداف و انگیزه های افراد در استفاده از تلگرام در دو نوع جهت گیری به شرح زیر می باشد:

- ۱- جهت گیری ابزاری: این نوع جهت گیری به رفتار رسانه ای فعال و هدفمند اشاره دارد که در انتخاب و استفاده از محتوای مطالب برای هدف خشنودی نیازهایی مانند جستجوی اطلاعات، هیجان یا تفریح منجر می شود.
- ۲- جهت گیری عادی: این نوع جهت گیری به رفتار رسانه ای اشاره دارد که کمتر هدفمند و فعال است و بیان گذران زمان فرار از مشکلات صرف نظر از محتوای آن به کار می رود.

دیدگاه نظریه ارتباطات

اسکات لاش با نظریه تمایززدایی تقسیم فرایند تحول ریست فرهنگی و اجتماعی به دو مرحله «ابتدایی و دینی» و «متافیزیکی و مدرن» بیان می کند: «در مرحله اول بیان می کند: جوامع ابتدایی، فرهنگ و امور اجتماعی هنوز نامتمایزند. در واقع دین و مناسک آن جزء لاینفک امور اجتماعی هستند و مقدس در بطن امر نامقدس حضور دارند. در مرحله دوم یعنی مرحله دینی - متافیزیکی مدرنیزاسیون موجب تمایز یافتن امر فرهنگی از امر اجتماعی و مقدس از نامقدس در ادیان می شود.